

VERKLARING VAN VERHOOR VAN GETUIGE-DESKUNDIGE

Naam: Maria Petronella van den Berg

Geboortedatum: 5 mei 1965

Geboorteplaats: Hazerswoude

Beroep: Speltherapeut

De getuige-deskundige heeft het volgende verklaard:

Ik ben hier omdat ik in mijn eigen praktijk zie dat ouders en kinderen stress ervaren onder de lockdowns in het onderwijs, en in het thuisonderwijs als gevolg van het gedwongen combineren van thuis werken en onderwijs geven. Ook zie ik dat kinderen het erg moeilijk vinden om om te gaan met alle veranderingen in het onderwijs.

Mijn naam is Maartje van den Berg en als kindtherapeut ben ik sinds 2007 werkzaam op scholen in het speciaal basis en voortgezet onderwijs. Daarnaast heb ik een praktijk voor speltherapie in Amsterdam. Van 1994 tot 2020 heb ik als docent Drama heb ik in het basis en voortgezet onderwijs lesgegeven. De gezinnen die ik zie zijn ouders uit verschillende culturen en uit diverse lagen van onze maatschappij. Ik spreek hier vandaag op persoonlijke titel. Als kindtherapeut heb ik een bepaalde positie en ik spreek mij uit vanuit een verantwoordelijkheidsgevoel namens de kinderen en hun ouders om te vertellen wat ik zie in mijn praktijk en op de scholen waar ik werk. Wat ik zie betreft de periode van de eerste lockdown in maart 2020, het heropenen van scholen in augustus, de periode van de quarantaines als gevolg van een positieve PCR test, tot de lockdown van 16 december 2020. Ik uit mijn ernstige bezorgdheid over het welbevinden van kinderen in Nederland als gevolg van de lockdowns en de maatregelen die inmiddels elf maanden voortduren in het alledaagse leven en op de scholen van kinderen. In toenemende mate zie ik in mijn praktijk, op scholen en thuis hoe geïsoleerd, bezorgd, verdrietig, gespannen en angstig kinderen en hun ouders momenteel in het leven staan. Er is een groep ouders en kinderen die goed is blijven functioneren tijdens de periode van de maatregelen. Zij kunnen hun kinderen thuis onderwijs geven, ervaren weinig stress in de combinatie thuis werken en lesgeven en kunnen zich goed aanpassen. Deze groep ouders geeft aan dat hun opvoedingstaak weinig onder druk is komen staan en zij zien zelfs voordelen bij de maatregelen en het thuis werken. In mijn praktijk zie ik een groep ouders en hun kinderen die hard getroffen wordt door het huidige regeringsbeleid. Een gedeelte van de kinderen in het basisonderwijs lopen leerachterstanden op doordat zij minder onderwijs krijgen, kinderen voelen zich eenzaam als gevolg van het online les volgen thuis. Kinderen in het basisonderwijs hebben regelmatig te maken met onderwijzers die in quarantaine moeten waardoor zij over andere klassen worden verdeeld of thuis moeten blijven en dat geeft onrust. Kinderen maken zich zorgen om hun gezin en ervaren stress en onrust over geldzorgen en de gezondheid van hun familie en grootouders en ervaren eenzaamheid bij gebrek aan contact met hun ouders of familie. Kinderen worden in de ochtend door hun ouders afgezet bij het hek en gaan alleen de school in. Voor kinderen die net starten in groep 1 is het een groot gemis en creëert het onveiligheid om zonder hun ouders begeleid te worden naar de klas. Kinderen worden geacht niet naar school te komen als zij verkouden zijn. Kinderen ervaren buitensluiting als gevolg van verkoudheid en niezen. Kinderen ervaren bezorgdheid en stress bij volwassenen in het onderwijs over de afstand die volwassenen naar elkaar toe in acht nemen. De psychisch sociale schade als gevolg van de eerste en tweede gedeeltelijke lockdown komt naar voren in een groot aantal onderzoeken. Daarbij heeft de regering weinig oog voor de schadelijke effecten van de maatregelen op kinderen en jongeren. Hechting ontstaat door wederzijdse reacties tussen het kind en de ouders en de meest nabije volwassenen in het leven van het kind. Dit leidt tot een emotionele en liefdevolle relatie. Dit hechten geeft een kind een veilig gevoel, een gevoel dat het kind weet dat er iemand is op wie ze kunnen terugvallen, iemand die van ze houdt. Wie veilig gehecht is, kan goed intiem zijn en ook op

eigen benen staan. Van ouders en andere verzorgers krijg je wat je nodig hebt. Liefde, aandacht en zelfvertrouwen om de wereld in te gaan. Als je in een onveilige omgeving opgroeit, levert dat voortdurend stress en spanning op en dat heeft negatieve gevolgen voor de ontwikkeling van kinderen, op het gevoel van veiligheid en vertrouwen. Intieme en warme relaties met onze ouders en andere hechtingsfiguren (zoals bijvoorbeeld leerkrachten) liggen ten grondslag aan onze mentale gezondheid. De grote nadelige gevolgen van het onthouden van intimiteit kunnen angst, depressie en schuld veroorzaken in het kind en voor het aangaan van toekomstige relaties schadelijk zijn. Gebrek aan aanraking en sociaal contact maakt je vooral kwetsbaarder. Het brein maakt bij liefdevolle aanrakingen, zoals knuffelen, oxytocine aan. Alle professionals die werken met minderjarige cliënten dienen zich te houden aan het internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind (IVRK). Als er meerdere belangen in het geding zijn, dan geeft de professional voorrang aan het belang en de rechten van het kind. (Beroepscode FVB). Op 20 november 1989 namen de Verenigde Naties het 'Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind' aan. Nederland volgt in 1995. In dit Kinderrechtenverdrag staan 54 artikelen met afspraken over de rechten van kinderen en jongeren tot 18 jaar. Kinderen zijn afhankelijk van hun ouders en verzorgers. Dat maakt kwetsbaar. Ze kunnen zichzelf nog niet goed verdedigen of beschermen. Omdat kinderen nog in ontwikkeling zijn en daarbij afhankelijk zijn van de liefde, zorg en aandacht van volwassenen, is het goed dat er kinderrechten zijn. Kinderrechten zijn er voor alle kinderen. Ongeacht hoe oud ze zijn, waar ze vandaan komen en hoe ze eruit zien. Ongeacht of ze arm of rijk zijn. Gedocumenteerd zijn of niet. Een handicap hebben of niet. In artikel 3 van het verdrag IVRK staat: Het belang van het kind staat voorop bij alle maatregelen die kinderen betreffen. Wanneer de ouders van het kind of anderen die wettelijk verantwoordelijk zijn, hun verplichtingen niet nakomen, voorziet de overheid het kind van de nodige bescherming en zorg. De overheid waarborgt dat instellingen, diensten en voorzieningen voor kinderen veilig zijn, dat er voldoende deskundige mensen werken en dat er bevoegd toezicht op is.

- Artikel 4 | De overheid neemt alle maatregelen die nodig en mogelijk zijn om kinderrechten te realiseren en – via internationale samenwerking – andere landen hierin te ondersteunen.
- Artikel 6 | De overheid waarborgt het recht op leven en ontwikkeling in de ruimst mogelijke mate.
- Artikel 27 | Ieder kind heeft recht op een levensstandaard die toereikend is voor zijn lichamelijke, geestelijke, intellectuele, zedelijke en maatschappelijke ontwikkeling.

Ouders hebben de primaire verantwoordelijkheid hiervoor te zorgen. De overheid ondersteunt ouders om hierin te kunnen voorzien, bijvoorbeeld door materiële bijstand en ondersteuning te bieden. Zo verklaart UNICEF op 28 mei 2020 dat er onvoldoende aandacht is voor de gevolgen van de coronamaatregelen voor kinderen en jongeren in Nederland en dat zij niet de onzichtbare slachtoffers mogen worden van deze crisis. Onderzoeksrapporten van Michaela Schippers, Kiess onderzoek in Duitsland en kinderpsychiaters, laten weten dat kinderen niet opgewassen zijn tegen de schadelijke gevolgen van deze crisis en dat zij lijden onder een isolatie. Kinderen zijn gevoelig voor het welbevinden van volwassenen om zich heen. En kinderen laten hun zorgen op een andere manier zien door zich enerzijds opstandiger te gedragen en anderzijds meer angstig gedrag te laten zien. Een denktank van kinderartsen(DVK), heeft een analyse geschreven naar aanleiding van de coronacrisis. De basiselementen voor de bouw van de toekomst van het kind vallen weg, van onderwijs tot basiszorg en van gezonde voeding tot veilig thuis. Uit het onderzoek van DVK blijkt dat Nederlandse kinderen zich door de coronamaatregelen minder gezond voelen, minder contact hebben met leeftijdsgenoten en vaker last hebben van angst en somberheid. Vergeleken met 2018 hebben ze 5 procent meer slaapproblemen, 7 procent meer boosheid, 10 procent vaker last van somberheid en 15 procent meer angstklachten. Het percentage kinderen met dusdanig ernstige angstklachten dat er hulp aangeboden

zou moeten worden, verdubbelde volgens de onderzoekers van 8 naar 16 procent. 90 procent van de kinderen gaf een negatief antwoord op de vraag hoe zij de coronaregels ervaarden. Ook gaf een deel van de kinderen aan dat de sfeer thuis slechter was geworden. Volgens de onderzoekers blijkt een coronabesmetting binnen eigen familie- en vriendenkring een voorspeller voor een toename in angst en somberheid en het verlies van banen van ouders veroorzaakt angst. Binnen grotere gezinnen voelen kinderen meer boosheid en frustratie. Ik zie in mijn praktijk en op de scholen waar ik werk aan de hand van een vragenlijst COVID-19 het volgende:

- Er heerst meer stress bij gezinnen die thuiswerk moeten combineren met zorgtaken.
- Daarbij geven de ouders en kinderen aan dat zij minder positief met elkaar omgaan en de ouders geven aan dat zij de opvoeding in deze tijd als meer zwaar ervaren.
- Er heerst meer stress doordat beiden ouders of één ouder werkeloos is geworden.
- Alleenstaande ouders zien hun netwerk van grootouders wegvallen en komen meer geïsoleerd te staan. Deze isolatie en stress werken door op de kinderen.
- Ouders voelen zich meer moedeloos en uitzichtloos en de sociale isolatie heeft invloed op de relatie tussen ouders en hun kinderen.
- Er is meer ruzie thuis tussen kinderen onderling en hun ouders en kinderen zijn meer getuige van huiselijk geweld.
- Ouders geven aan dat hun kinderen meer last hebben van slaapproblemen, terugvallen op onzindelijkheid en zich meer angstig en boos voelen.
- Kinderen geven zelf aan dat zij zich meer eenzaam, boos en verdrietig voelen en sommigen kinderen hebben hun grootouders sinds maart niet meer gezien.
- Sommige kinderen zijn minder gaan spelen met hun vriendjes en sommigen komen bijna niet meer naar buiten toe om te spelen omdat hun vader of moeder een longziekte heeft.

Het belang van kinderen en de rechten van het kind kan ik momenteel niet borgen en daarom doe ik een openbaar appel op onze beroepsverenigingen en alle professionals die werken met kinderen en ouders om zich uit te spreken over de huidige maatregelen die voortduren en schade berokkenen aan het kind.

Ik heb overigens geprobeerd om een brandbrief gepubliceerd te krijgen bij twee beroepsverenigingen voor kindertherapeuten waarvan ik lid ben. Ik zal deze verenigingen hier niet bij naam noemen, maar zij hebben deze brief geweigerd. Eén van deze verenigingen gaf aan dat ze de inhoud van de brief te negatief vinden en te weinig oplossingsgericht. Een ander was in eerste instantie positief, maar heeft daarna niets meer van zich laten horen ondanks herhaalde verzoeken om antwoord. Ik vind dit persoonlijk onbegrijpelijk. Men kan niet om de nadelige gevolgen van de maatregelen heen. Dit zou het uitgangspunt moeten zijn om dingen te veranderen en te verbeteren. Men kan niet zeggen: "dit zijn de maatregelen en we doen het ermee."

U vraagt mij waarom het erg is dat kinderen op school bij het hek worden afgezet. Dit lijkt misschien niet belangrijk, maar heeft kwalijke gevolgen voor kinderen die de overgang maken van kinderopvang naar de basisschool. Het kind mist dan de warme overdracht die normaal gesproken plaatsvindt tussen de ouders en de leerkrachten. Dat is een essentieel onderdeel van het onderwijs en noodzakelijk om kinderen een veilige leeromgeving te bieden. Scholen zien dit zelf ook zo. Ik verwijs hierbij naar een onderzoeksrapport van het Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid uit 2016. Hierin komen verschillende conclusies naar voren:

- Ouderbetrokkenheid is bij de overdracht van hun kind van de kinderopvang naar het basisonderwijs van essentieel belang. Voor het optimaliseren van ontwikkelingskansen van kinderen is de rol van ouders op school een onmisbare schakel.

- De drempel naar school is hoog voor ouders met een lagere sociaal - economische status en een lager opleidingsniveau.
- Laagopgeleide ouders (allochtoon en autochtoon) voelen zich nogal eens slecht gehoord in de school.

Onderwijspersoneel realiseert zich goed dat contact met ouders nu is weggefallen en dat dit een zeer belangrijke schakel is. De verbondenheid tussen ouders en scholen staat onder grote druk. Voor de kinderen is dit het schadelijkst. Als volwassenen kunnen wij hier nog enigszins aan wennen, maar voor kinderen is het zeer nadelig.

U vraagt mij of dit niet het gevolg is van een afweging door de overheid, omdat kinderen (blijkbaar) toch meespelen bij de verspreiding van het coronavirus. Mijn reactie daarop is dat uit onderzoek is gebleken dat het aandeel van kinderen in de verspreiding van het virus zodanig klein is dat lockdowns niet zinvol zijn.

De gevolgen van sluiting van het onderwijs zijn vele malen groter dan de gevolgen voor de volksgezondheid wanneer dit niet gedaan wordt. Ik merk aan kinderen dat ze geïsoleerder worden en minder vriendjes hebben. Ze laten opstandiger en angstiger gedrag zien. Ze geven aan dat ze zich eenzamer en verdrietiger voelen. Dit hoor ik van kinderen tijdens therapie. Ze laten dit in spel zien en ze praten er ook over. Als een kind bij mij binnenkomt, praten we eerst kort over zijn/haar dag of week. Vaak geven ze dan zelf meteen aan dat ze het die dag of week moeilijker hebben gehad. Dit hoorde ik vooral veel toen de scholen sloten vlak voor de Kerst. Kinderen konden toen hun kerstuitvoeringen niet meer doen. Ook konden zij minder goed afscheid nemen van hun meesters en juffen. Wij als volwassenen stappen hier wat makkelijker overheen, maar ik heb meerdere kinderen zien huilen omdat de kerstviering op school niet doorging. In een kinderleven is dit een belangrijk moment, en als dit ineens wordt afgebroken, geeft dat bij kinderen verdriet. Dat verdriet uit zich ook in het dagelijks leven. Ik zie dat kinderen minder goed in slaap vallen, vaker nachtmerries hebben, en opstandiger gedrag vertonen.

U vraagt mij of deze periode blijvende gevolgen heeft voor kinderen. Uit onderzoeken blijkt dat dit inderdaad zo is. De allereerste jaren in het leven van een kind, waaronder de basisschoolperiode, spelen een grote rol. Het is belangrijk wat men daar neerlegt als fundament. Daar horen feesten bij. De omgeving in de klas en hoe de meesters en juffen zijn hebben grote invloed op kinderen. Als de leerkrachten afstand van elkaar moeten houden en kinderen alleen de school in moeten komen, als feesten niet door kunnen gaan en kinderen geen traktaties meer mogen uitdelen, dan heeft dat een diepe impact op kinderen. Kinderen zijn zich juist in deze fase van hun leven aan het ontwikkelen. U vraagt mij of dit op latere leeftijd door kan werken. Mijn antwoord daarop is dat het invloed kan hebben op hechting. Naar de gevolgen van de coronamaatregelen op de lange termijn is uiteraard nog geen onderzoek gedaan, maar dit zal ongetwijfeld gebeuren. Hechting is belangrijk omdat kinderen door veilige hechting met ouders en andere volwassenen leren zichzelf op te bouwen. Wanneer dit onder druk komt te staan, is het voor een kind in de toekomst moeilijker om zich goed te hechten aan andere volwassenen.

U vraagt mij of het mijn mening is dat de scholen open zouden moeten gaan op dezelfde manier als voor de coronacrisis. Mijn antwoord daarop is dat dat inderdaad mijn mening is. Scholen zouden open moeten gaan zoals ze altijd open waren, juist om die veilige, warme omgeving te waarborgen die kinderen zo hard nodig hebben.

Uit onderzoek door Dokters voor Kinderen blijkt dat kinderen tijdens de lockdown meer aten en minder bewogen. Ook hadden ze meer schermtijd en sliepen ze meer. Ze consumeerden meer rood vlees, junk food, en suikerhoudende dranken dan een jaar eerder. Ik wil benadrukken dat we het hier hebben over gezondheid in de kinderjaren. Meer schermtijd is niet wenselijk. Wanneer kinderen meer

suiker binnenkrijgen, is dat een basis voor obesitas. Tijdens de kinderjaren leren wij wat gezond voor ons is en wat niet. Dat is de reden waarom deze dingen zo belangrijk zijn.

Deze zaken zijn het resultaat van het feit dat niet alle ouders even goed in staat zijn om thuis werken te combineren met het geven van thuisonderwijs. Wanneer mensen zelf stress ervaren, kunnen zij deze dingen minder goed vormgeven. Kinderen mogen zichzelf thuis meer vermaken.

Ik zie in mijn eigen praktijk dat ouders aangeven dat de spanning thuis oploopt. Dit gebeurt als gevolg van het feit dat hele gezinnen hele dagen met elkaar in huis zitten. Ik krijg hier directe hulpvragen over.

Ik hoor op scholen op de gangen kinderen elkaar plagen over corona. Kinderen durven niet goed hardop te hoesten omdat andere kinderen dan zeggen dat ze corona hebben. Ik hoor dat kinderen bang zijn om hun opa of oma te besmetten. Er heerst angst voor corona onder kinderen. In mijn praktijk maak ik ook mee dat kinderen aangeven dat ze geplaagd worden door andere kinderen omdat ze bijvoorbeeld gehoest hebben in de klas.

Ik zie op scholen dat leerkrachten zich meer zorgen maken over hun leerlingen. Dit komt doordat ze de kinderen niet zien. Over het algemeen bekommeren leerkrachten zich om de kinderen in hun klas. Dat is ook hun taak en functie. Zij geven om deze kinderen en worden nu in deze functie belemmerd door de maatregelen.

Ik maak mij zorgen over een grote groep kinderen. Ik probeer in actie te komen om een stem te zijn voor de groep kinderen die nu tussen wal en schip dreigen te geraken. Dit heeft een diepe impact op mij. Ik zie de worsteling van ouders om alle ballen in de lucht te houden. Dit maakt dat ik mij meer bewogen voel om deze ouders meer ondersteuning te bieden. Ik merk dat ik mijzelf steeds moet bijsturen om deze groep ouders goed te kunnen begeleiden.

Leiderdorp

3 januari 2021

Vorgelezen en ondertekend,

.....

Maria Petronella van den Berg

.....

Drs. Pedro Kuit